

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії
В.о. ректора ДБТУ

А.І. Кудряшов

«25» березня 2025 р.

ПРОГРАМА

фахового вступного випробування
для здобуття ступеня освіти Бакалавр
на основі НРК6 (НРК7)

Галузь знань

С Соціальні науки, журналістика та інформація

Спеціальність

С5 Соціологія

Освітня програма

Харків 2025

ЗМІСТ

Загальні положення

1. Вимоги до рівня підготовки вступників
2. Зміст фахового вступного випробування у розрізі дисциплін
3. Критерії оцінювання фахового вступного випробування
4. Порядок проведення фахового вступного випробування

Рекомендована література

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Вступ на основі (основа вступу) - раніше здобутий освітній (освітньо-кваліфікаційний) рівень або освітній ступінь та відповідний рівень Національної рамки кваліфікацій (далі - НРК), на основі якого здійснюється вступ для здобуття ступеня вищої освіти.

Фаховий іспит - форма вступного випробування для вступу на основі НРК6 (НРК7), яка передбачає перевірку здатності до опанування освітньої програми певного рівня вищої освіти на основі здобутих раніше компетентностей.

На навчання за програмою підготовки бакалавра за спеціальністю С5 Соціологія (освітня програма Соціологія) можуть вступати особи, які отримали диплом бакалавра (спеціаліста, магістра) (НРК6, НРК 7) з відповідної або іншої спеціальності та продемонстрували достатній рівень знань з тем, перелік яких винесено для оцінювання підготовленості вступника для здобуття вищої освіти.

Для проведення конкурсних фахових вступних випробувань на навчання на здобутих раніш ступенів освіти бакалавр, магістр; освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст, наказом ректора ДБТУ створюються фахові атестаційні комісії, діяльність яких регламентується Положенням про приймальну комісію вищого навчального закладу, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 15 жовтня 2015 року № 1085 та зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 4 листопада 2015 року за № 1351/27796.

Фахове вступне випробування проводиться фаховою атестаційною комісією за програмою, затвердженою ректором ДБТУ.

Програма фахового вступного випробування складена для вступників, які вступають на навчання до Державного біотехнологічного університету за освітньо-професійною програмою бакалавр за спеціальністю С5 Соціологія та передбачає оцінку базових знань осіб, що мають здобутий освітній ступінь Бакалавра (Магістра), освітньо-кваліфікаційний рівень Спеціаліст, за темами фахових дисциплін, які дають можливість оцінити загальний рівень підготовки вступників до навчання за спеціальністю С5 Соціологія.

Програма визначає перелік питань, обсяг, складові та технологію оцінювання знань вступників під час вступу на навчання за ступенем освіти магістр за спеціальністю С5 Соціологія.

Мета вступного фахового випробування полягає в комплексній перевірці знань вступників, отриманих ними в результаті вивчення дисциплін та оцінці відповідності цих знань вимогам до навчання за ступенем магістр на спеціальність С5 Соціологія та допуску до участі у конкурсному відборі. Умови проведення вступних випробувань. Фахові вступні випробування проводяться в усній формі, у вигляді іспиту очно або дистанційно. Іспит в усній формі проводиться не менше, ніж двома членами комісії з кожним вступником, яких призначає голова фахової комісії згідно з розкладом у день

іспиту. Під час складання іспиту очно члени комісії відмічають правильність відповідей в аркуші усної відповіді, який по закінченні іспиту підписується вступником та членами відповідної комісії. Складання іспиту у дистанційній формі відбувається із застосуванням платформ Zoom (Google Meet). Інформація про результати іспиту оголошується вступникові в день його проведення.

Змістовно-методичне забезпечення вступних випробувань здійснюють науково-педагогічні працівники профільних кафедр.

1. ВИМОГИ ДО РІВНЯ ПІДГОТОВКИ ВСТУПНИКІВ

До проходження фахового вступного випробування допускаються вступники, які виконали повністю навчальний план за освітнім ступенем бакалавра (магістра) або освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста й отримали диплом за відповідною або іншою спеціальністю.

Вступник повинен знати:

- засади і доктрини соціології як науки;
- основні школи та напрямків розвитку соціологічного знання, а також змісту її базових понять та методів дослідження;
- основні елементи соціальної структури суспільства та їх соціальні характеристики;
- характеристики базових соціальних інститутів суспільства, їх соціальну роль, сутність та структуру соціальних організацій;
- поняття особистості, різноманітні теоретичні підходи до структури особистості, її потреби, інтереси, мотиви та ціннісні орієнтації;
- сутність, основних видів та причин соціальних відхилень та девіантної поведінки у суспільстві;
- характеристику методів соціологічного дослідження та особливості їхнього застосування.

Вступник повинен вміти:

- аналізувати суспільне життя та фактори соціальної стратифікації суспільства з точки зору соціології;
- на науковому рівні сприймати соціальні процеси в країні та логіку їх розвитку;
- робити соціальні прогнози відносно макросоціологічних та мікросоціологічних процесів у суспільстві;
- оперувати термінологією соціологічної науки;
- розробляти програму конкретно соціологічного дослідження.

2. ЗМІСТ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ У РОЗРІЗІ ДИСЦИПЛІН

Програма фахового вступного випробування для зарахування на навчання за ступенем освіти магістр за спеціальністю С5 Соціологія містить основні питання за наступними темами:

1. Місце соціології у системі соціально-гуманітарних дисциплін.
2. Об'єкт та предмет соціології.
3. Соціальні факти. Поняття соціального.
4. Структура соціологічної системи знання.
5. Теоретична соціологія: основні напрямки й школи.
6. Галузеві соціології. Теорії середнього рівня. Емпірична соціологія.
7. Прикладні й академічні дослідження. Взаємозв'язок теоретичної та прикладної соціології.
8. Пізнавальні й практичні функції соціології.
9. Методи соціологічної науки. Загальнонаукові методи і їх використання соціологами. Специфічні методи пізнання.
10. Класичний період у розвитку соціології.
11. Функціоналізм: основні риси.
12. Органіцизм О. Конта та Г. Спенсера.
13. Функціональні ідеї В. Парето, Э. Дюркгейм і сучасний функціоналізм.
14. Інтелектуальні джерела конфліктних теорій. Ідеї К. Маркса та сучасні конфліктні теорії.
15. Вплив М. Вебера на розвиток аналітичної теорії конфлікту.
16. Г. Зіммель і конфліктний функціоналізм.
17. Соціологія XX століття. Розвиток емпіричної і теоретичної соціології.
18. Західна соціологія у XX столітті. Чиказька школа.
19. Доктрина «людських відносин» Е. Мейо. Франкфуртська школа психоаналітичного напрямку в соціології.
20. Парсонівська стратегія побудови соціологічної теорії. Ідеальний тип «дії актора» в соціології. Модель одиничної дії.
21. Функціональний структуралізм Р. Мертона.
22. Інтеракціонізм: основні риси. Інтелектуальні джерела теорії взаємодії.
23. Ч. Х. Кулі: поняття «дзеркальне Я».
24. Дж. Г. Мід. Поняття Self, Розум і Суспільство.
25. Психологічна модель обміну Дж. Хоманса.
26. П. Блау та Р. Емерсон: обмін і влада. Природа влади. Залежність. Р. Емерсон: умови, що поширюють владу над тими, хто отримує послуги. Обмін і нерівність.
27. Сучасний період у розвитку соціології та її перспективи. Д. Белл і його концепція постіндустріального суспільства.
28. Соціологія Н. Лумана.
29. Соціологічна концепція Е. Гідденса.
30. Теорія комунікативної дії Ю. Хабермаса.

31. Неомарксизм: соціально-філософський і соціологічний аналіз культури.
32. Основні тенденції соціології П. Бурдьє. Стан сучасної соціології. Структуралізм П. Бурдьє. Теорія соціального простору та поняття «культурного капіталу».
33. Особливості розвитку й сучасний стан соціології в Україні.
34. Суспільство як самодостатня соціокультурна система. Ознаки суспільств. Системні якості суспільства.
35. Провідні підсистеми суспільства: економіка, політична сфера, соціальна сфера, культура й духовне життя.
36. Соціальна дія як базисний елемент суспільної реальності.
37. Теорія соціальної дії М. Вебера.
38. Типи соціальних дій за Вебером: цілераціональна дія, ціннісно-раціональна дія, афективна й традиційна дії.
39. Соціальний зв'язок та його різновиди.
40. Сутність соціальних стосунків та їх типи. Інституційні дії та відносини.
41. Головні чинники стабільності суспільства.
42. Проблеми формування українського суспільства.
43. Типи суспільств: традиційне, індустріальне, постіндустріальне.
44. Аналіз змін, що відбуваються при переході від традиційного суспільства до індустріального.
45. Критерії змін у суспільстві. Фази соціальної динаміки: консервативна фаза, еволюція, революція, соціальна катастрофа.
46. Поняття соціальної структури суспільства.
47. Соціальні групи як елемент і їх класифікація.
48. Поняття соціальної спільності (групи). Соціальні ознаки й критерії спільності.
49. Типізація спільностей: групи умовні (статистичні) й групи реальні. Групи великі й малі.
50. Групи первинні й вторинні. Формальні й неформальні групи.
51. Соціально-психологічні властивості соціальних груп: ідентичність, солідарність, етноцентризм.
52. Поняття соціальної нерівності та причини його існування.
53. Теорія соціальної стратифікації. Різновиди стратифікації в суспільстві: економічна, політична, професійна.
54. Соціальні класи: теоретичні моделі класового устрою суспільства.
55. Методи соціологічного виміру соціально-класового розшарування суспільства: «об'єктивний», «самооцінки», «оцінки репутації».
56. Трансформація класової структури сучасної України.
57. Поняття, істотні риси і загальні функції соціального інституту.
58. Процес інституалізації. Деінституалізація та її можливі наслідки.
59. Класифікація інститутів. Базисні інститути суспільства: економічні, політичні, соціалізації і культури.
60. Інститути як фактори соціальної рівноваги та змін у сучасному суспільстві.

61. Основні типи організаційних структур та їх соціологічні характеристики.
62. Соціальна структура організації. Поведінська структура організації.
63. Типи розподілу персоналу та їх вплив на соціальні позиції людини в організації і групову динаміку.
64. Інформація як організаційний ресурс та умова розвитку організації. Види інформації в організації.
65. Природа комунікації в організації. Моделі комунікації в організаціях. Соціальні функції організаційних комунікацій.
66. Нововведення як спосіб змін в організаціях. Співвідношення понять «нововведення», «оновлення», «удосконалення».
67. Класифікація нововведень.
68. Людина: співвідношення біологічного та соціального.
69. Структура особистості. Різноманітні теоретичні підходи до структури особистості.
70. Потреби, інтереси, мотиви та цінність орієнтації. Класифікація потреб: матеріальні та духовні, первинні та вторинні.
71. Типологія особистості у соціологічній науці.
72. Поняття соціалізації, співвідношення понять соціалізації, виховання, розвитку та формування особистості.
73. Детермінанти соціалізації: генетичний фактор, мікросоціум, макросоціум, власне «я».
74. Етапи соціалізації: дотрудова, трудова та післятрудова; первинна та вторинна. Особливості первинної соціалізації.
75. Види вторинної соціалізації: ресоціалізація, десоціалізація, посадова соціалізація.
76. Соціальна поведінка особистості в суспільстві. Соціальна активність особистості.
77. Поняття соціального капіталу.
78. Соціальні відхилення як суспільне явище.
79. Поняття і види соціальної норми. Дія соціальної норми.
80. Соціальний контроль і санкції. Види соціального контролю.
81. Поняття девіації. Психологічні та соціологічні підходи до пояснення антисоціальної поведінки.
82. Типи і види девіантної поведінки.
83. Діагностика соціальних відхилень у сучасному суспільстві. Соціологічні методи аналізу латентних процесів, зв'язаних з девіацією.
84. Шляхи і засоби профілактики девіантної поведінки.
85. Структурно-інституціональний і структурно-статусний підходи до вивчення сім'ї. Місце сім'ї в системі первинних і вторинних груп.
86. Визначення сім'ї, її функції: соціальні та особистісні, специфічні та неспецифічні.
87. Типологія сімейних структур в залежності від характеру шлюбу, батьківства, спорідненості.

- 88.Поняття шлюбної поведінки. Шлюбний відбір, його залежність від економічних, соціальних, соціокультурних та інших умов.
- 89.Простір можливих шлюбних виборів і ступінь свободи індивідуального вибору.
- 90.Шлюб та сім'я в умовах модернізації суспільних відносин.
- 91.Історичні зміни сім'ї як соціального інституту. Сімейна епоха.
- 92.Соціальні норми багатодітності: їх причини та наслідки.
- 93.Поняття й основні види соціологічного дослідження.
- 94.Основні етапи соціологічного дослідження: складання програми дослідження; визначення об'єкту і одиниць спостереження; обґрунтування методики збору соціальної інформації; збір емпіричного матеріалу
- 95.Загальна характеристика методів соціологічного дослідження. Особливості їхнього застосування.
- 96.Спостереження як спосіб отримання первинної інформації. Різновиди спостереження.
- 97.Соціологічні методи аналізу документів. Контент-аналіз документів, його суть і місце в соціологічному дослідженні. Традиційний і формалізований аналіз.
- 98.Опитування як один з основних методів отримання соціологічної інформації. Основні види опитування: анкетне опитування, інтерв'ю, експертні оцінки; соціометричне, поштове, пресове, телефонне опитування.
- 99.Соціологічна анкета і техніка її складання. Структура анкети: вступна, основна, демографічна частини
100. Значення результатів соціологічних досліджень у практиці аналізу соціальних проблем суспільства.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Результати фахового вступного випробування обчислюються (за шкалою від 100 до 200):

$$P = П1 + П2 + П3,$$

де П1 – оцінка за перше питання (за шкалою 0-60).

П2 – оцінка за друге питання (за шкалою 0-60).

П3 – оцінка за третє питання (за шкалою 0-80).

Результати фахового вступного випробування оцінюються за шкалою від 100 до 200 балів з урахування рівнів підготовки:

У разі отримання результату фахового вступного випробування від 0 до 99 іспит вважається таким, який не складено і вступник до участі у конкурсному випробуванні не допускається.

Оцінювання рівня підготовки, тобто знань і умінь вступника, відбувається на підставі наступних критеріїв:

1. Правильність відповіді;
2. Ступінь усвідомлення програмного матеріалу;
3. Вміння користуватись засвоєним матеріалом.

4. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

Фахове вступне випробування проводиться у формі усного іспиту очно або дистанційно. Для проведення вступного випробування формуються окремі групи вступників в порядку надходження (реєстрації) документів. Список допущених до вступного випробування ухвалюється рішенням приймальної (відбіркової) комісії, про що складається відповідний протокол. Для проведення вступного випробування головами фахових атестаційних комісій попередньо готуються екзаменаційні білети відповідно до «Програми фахового вступного випробування». Програма фахового вступного випробування оприлюднюється на веб-сайті Університету.

Фахове вступне випробування проводиться у строки, передбачені Правилами прийому до ДБТУ.

На іспиті вступник повинен пред'явити, який посвідчує особу (паспорт громадянина України у вигляді книжечки, ID-картка), при пред'явленні якого він завдання (екзаменаційний білет). Екзаменаційний білет містить завдання з тем, вказаних у програмі фахового вступного випробування. Тривалість іспиту – до 2 астрономічних годин. Користуватися при підготовці друкованими, електронними або іншими інформаційними засобами забороняється.

Результати випробування оцінюються за шкалою від 100 до 200 балів за правилами, вказаними в розділі «Критерії оцінювання фахового вступного випробування». Рівень знань вступника за результатами іспиту заноситься також до екзаменаційної відомості і підтверджується підписами голови та членів комісії. Відомість оформляється і передається до приймальної комісії в день складання фахового вступного випробування.

Розробила: к.соц.н., доцент кафедри ЮНЕСКО «Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін Борюшкіна О.В.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Лукашевич М. П. Соціологія. Основи загальної, спеціальних та галузвих теорій : підручник. Яковенко. К.: Каравела, 2016. 544 с.
2. Лукашевич М.П. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії.: Навч. посібник. К. : МАУП, 1999. 289 с.
3. Рущенко І. П. Загальна соціологія. Харків, 2004. 524 с.
4. Соціологія : навч. посіб. за ред. С. О. Макєєва. К. : Знання, 2008. 566 с.
5. Черниш Н. Й. Соціологія : підруч. за рейтингово-модульною системою навчання. 5-те вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2009. 468 с.
6. Юрій М. Ф. Соціологія: підручник. К. : Кондор, 2007. 288 с.

Допоміжна:

1. Головаха Є. Соціальні зміни в Україні та Європі: за результатами «Європейського соціального дослідження». К. : ІС НАНУ. 2008. 132 с.
2. Головаха Є. Соціологічне знання: специфіка, критерії науковості та перспективи розвитку. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2004. № 1. С. 5–14.
3. Коваліско Н. В. Сучасне українське суспільство: стратифікаційний вимір великого міста. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. 236 с.
4. Култаєва М. Д. Європейська теоретична соціологія XX–XXI століть : навч. посіб. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. 328 с.
5. Культура – суспільство – особистість : навч. посіб. за ред. Л. Скокової. К., 2006. 396 с.
6. Литвак О. Злочинність, її причини та профілактика. К. 1997. 167 с.
7. Макєєв С. Соціальні інститути: класичні тлумачення й сучасні підходи до вивчення. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2003. № 4. С. 5–20.
8. Медіа, демократія, культура. за ред. Н. Костенко, А. Ручки. К. : Інститут соціології НАН України, 2008. 356 с.
9. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження. К. 1996. 128 с.
10. Практикум з соціології : навч. посіб. за ред. В. М. Пічі. Львів : Новий Світ-2000, 2006. 368 с.
11. Проблеми розвитку соціологічної теорії : наукові доповіді і повідомлення першої Всеукраїнської соціологічної конференції. Соціологічна асоціація України, Інститут соціології НАН України ; М. О. Шульга (наук. ред.) та ін. К., 2001. 381 с.
12. Ручка А. Шляхи і чинники формування спільної ідентичності українського суспільства: позиція фахівців. Національна безпека і оборона. 2007. № 9 (93) С. 37–38.
13. Рущенко І. П. Соціологія злочинності. Х. : Національний ун-т внутрішніх справ, 2001. 370 с.
14. Сорока Ю. Г. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого : моногр. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 332 с.
15. Соціологічна теорія: традиції та сучасність : навч. посіб. за ред. А. Ручки. К. : Інститут соціології НАН України, 2007. 363 с.

16. Соціокультурні ідентичності та практики. під ред. А. Ручки. К. : Інститут соціології НАН України, 2002. 315 с.
17. Структурні виміри сучасного суспільства : навч. посіб. за ред. С. Макеєва. К. : ІС НАНУ, 2006. 372 с.
18. Субкультурна варіативність українського соціуму / НАН України, Ін-т соціології. за ред. Н. В. Костенко, А. О. Ручки. К. : Ін-т соціології НАНУ; ТОВ «Полігр. центр «Фоліант», 2010. 287 с.
19. Сучасний стан і перспективи розвитку соціології в Україні та Європі. за наук. ред. Є. І. Головахи та О. Г. Стегнія. К. : ІС НАНУ, 2008. 188 с.
20. Тарновська О. С. Девіантна поведінка. Словник-довідник термінів з конфліктології. К., 1995. 129 с.
21. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство: основні поняття чистої соціології : пер. з нім. К. : Дух і Літера, 2005. 262 с.
22. Українське суспільство 1992–2010. Соціологічний моніторинг. за ред. В. Ворони, М. Шульги. К. : Інститут соціології НАН України, 2010. 636 с.
23. Хижняк О. В. Соціологічні підходи до вивчення соціальних проблем (на прикладі концептуалізації толерантності). Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : зб. наук. пр. Х. : Харківський нац. ун-т імені В. Н. Каразіна, 2010. С. 66–71.
24. Якуба О.О. Соціологія: Навчальний посібник для студентів. Харків, 1996. 129 с.
25. Barbalet J. M. Emotion, Social Theory and Social Structure: A Macrosociological Approach . Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 210 p.
26. Locke S. Sociology and the public understanding of science: from rationalization to rhetoric .The British Journal of Sociology. 2001. Vol. 52. No. 1. P. 1–18.
27. McLennan Gr. Story of Sociology: a first companion to social theory. London, New York : Bloomsbury Academic, 2011. 177 p.
28. Sociology Cambridge Dictionary of (the). gen. edition Bryan S. Turner. 3d ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2011. 688 p.
29. Sztompka P. Trust: a sociological theory. Cambridge : Cambridge university press, 1999. 214 p.
30. Therborn G. At the birth of second century sociology: times of reflexivity, spaces of identity, and nodes of knowledge. British Journal of Sociology. 2000. Vol. 51. №1. P. 37–57.
31. Ulrich B. The cosmopolitan perspective: sociology of the second age of modernity. British Journal of Sociology. Vol. 51. №1. №1. (January/March 2000). P. 79–105.